

УДК 355.1.001.73(430.1)

## ВІЙСЬКОВА РЕФОРМА БУНДЕСВЕРУ

Олександр Феденко

*Академія Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного ЗС України,  
вул. Гвардійська 32, Львів, Україна, 79012, тел. (032) 258-55-03*

Розглянуто питання реформування збройних сил ФРН, проведено аналіз поглядів щодо відмови від загальної військової повинності, та використання збройних сил в сучасних і майбутніх військових конфліктах.

*Ключові слова:* збройні сили, військові реформи, військовий обов'язок, скорочення озброєнь, військові витрати.

Упродовж більш ніж тисячолітньої історії німецької держави її найважливішим інститутом була армія. В її розвитку як в дзеркалі відбивалася зовнішня і внутрішня політика, цілі і установки правлячих кіл. Зльоти і падіння країни в ході її складної і суперечливої історії, особливо в ХХ столітті, незмінно відбивалися і на збройних силах. І зараз настає черговий етап перетворень.

*«Цілком вірно, що впродовж багатьох років бундесвер страждав від структурного недофінансування. Правда також і в тому, що в своєму теперішньому вигляді оборонне відомство некероване. Раніше були проведені лише часткові реформи, тепер же ми повинні взятися за справу ґрунтовно»,* - відзначив Томас де Мезьєр, вставши на чолі оборонного відомства [8].

Свій початок бундесвер – збройні сили ФРН, однієї з самих економічно розвинених країн Європи і світу, – бере з 1954 року, коли в Західній Німеччині відмінили окупаційний режим. Ставши суверенною, країна вступила в НАТО, їй дозволили відтворити збройні сили, що отримали 1956 року свою теперішню назву. З того часу за чисельністю і вогневою потужністю німецькі ЗС займають друге місце в Північноатлантичному альянсі після США.

Сьогодні збройні сили єдиної Німеччини оснащені сучасним озброєнням і військовою технікою і є найбільш боєздатними серед країн Старого Світу.

Вони сформовані **за функціональним** принципом:

- сили швидкого реагування;
- сили стабілізації;
- сили спеціальних операцій;
- аеромобільні сили [4].

В основі реформування бундесверу – вимоги швидкої адаптації до нових загроз національній безпеці. При цьому оборонне планування і поточна діяльність ЗС Німеччини – складові оборонної політики Євросоюзу і НАТО.

Канцлер ФРН Ангела Меркель неодноразово заявляла про те, що в державі має бути ефективна армія, що забезпечує безпеку в сучасних умовах, і під таку армію будуть виділені належні суми.

На її думку, бундесвер має бути готовий до посилення боротьби із міжнародним тероризмом, розпаду держав, тобто виконання місій за межами Німеччини. За словами Ангели Меркель, вже понад 300 тисяч військових брали участь у воєнних конфліктах поза межами країни і на цьому прикладі видно, як необхідне серйозне, структурне перетворення збройних сил.

Так, в даний час армія ФРН може виділити для участі в операції за межами країни одночасно не більше 7 тисяч військовослужбовців. Після реформи контингент для участі в міжнародних операціях повинен зрости до 15 тисяч осіб [8].

Незадовго до цього канцлер ФРН А. Меркель, виступаючи на конференції вищого командного складу бундесверу в Дрездені, закликала воєначальників сприйняти реформу збройних сил «як шанс». Сплановане призупинення призову Меркель назвала не лише «зрозумілою», але і «обґрунтованою з точки зору політики безпеки» мірою [1].

У Міністерстві фінансів підраховали: у найближчі чотири роки на бундесвері можна заощадити до 8,3 млрд євро. Ця цифра і була внесена до довгострокових бюджетних планів.

Тоді ж, в квітні 2010 р., міністр оборони ФРН Карл-Теодор цу Гуттенберг створив спеціальну комісію, яка зайнялася проблемами реформування бундесверу і підвищенням його ефективності. Комісію з шести чоловік очолив глава Федерального відомства з праці Франк-Юрген Вайзе. Окрім нього, до складу комісії увійшли – координатор німецько-американських стосунків в уряді ФРН Ганс-Ульріх Клозе і генерал Карл-Гейнц Латер.

Сплановану реорганізацію і переозброєння бундесверу будуть проводити на основі вже існуючих засадничих документів. Наріжним каменем реформування збройних сил Німеччини є *«Основні напрями політики ФРН у сфері оборони»*, *«Концепція реформування бундесверу»* і *«Біла книга Німеччини з питань безпеки і перспективного обліку бундесверу»* [4].

Зокрема, в Білій книзі наголошується: найбільш **актуальними завданнями збройних сил Німеччини** є місії з вирішення міжнародних конфліктів – вони понад усе вплинули на їхню структуру і можливості. Відповідно до Концепції реформування, основні пріоритети бундесверу – це захист сил, управління, розвідка, ПРО, високоточна зброя і стратегічні перевезення.

Зрозуміло, на реформи оборонної сфери потрібні кошти і нове озброєння. 17 червня 2009 року Бундестаг (німецький парламент) затвердив рішення про фінансування довгострокової програми закупівлі озброєнь. Йдеться про 31 винищувач EF-2000 «Тайфун» (2,8 млрд євро), 405 бронемашин «Пума» (3,1 млрд євро), 5 безпілотних підводних апаратів для розмінування «Сі Фукс» (37,9 млн євро) і інші види військової техніки нового покоління.

Наприкінці 2010 року вищеназвана **комісія Вайзе** внесла пропозиції щодо підвищення ефективності структури німецьких збройних сил. При цьому вона

використовувала результати дослідження недоліків в роботі бундесверу, проведеного напередодні в Міністерстві оборони ФРН і призначеного для внутрішнього користування.

Комісія з реформи бундесверу запропонувала різко, як мінімум наполовину, скоротити чисельність співробітників МО (зараз в Міністерстві оборони задіяно понад 3 тис. осіб), число штабів і відділів і звести всіх співробітників відомства в одному місці (в даний час понад 2500 осіб працює в Бонні, де формально і знаходиться штаб-квартира міністерства, і ще близько 500 – в Берліні).

Окремою темою в звіті комісії стали системи закупівель Міністерством оборони озброєнь і техніки для бундесверу. Стверджується, що *«в більшості випадків збройні сили отримують необхідне спорядження із запізненням і за завищеними цінами. Затягнуте планування окремих проектів – іноді більше 10 або навіть до 30 років – призводить до того, що міняється політична ситуація, а разом з нею і військові запити і вимоги»*. Як приклад комісія привела, зокрема, проект «Геркулеса», який вже поглинув мільярди євро, багатоцільовий винищувач Eurofighter і військово-транспортний літак А-400М [1].

Скорочення чисельності військового персоналу, а то і повна ліквідація військових частин можуть спричинити серйозні наслідки для соціального сектора. Як передбачається, «спустіють дитячі садки і школи, багато дрібних підприємств містечок розгублять клієнтів».

В даний час у ФРН існує понад 400 місць дислокацій військових частин, тісно пов'язаних з життям цивільного населення. Так, наприклад, з 9 тис. мешканців розташованого у федеральній землі Північний Рейн-Вестфалія містечка Аугустдорф, де знаходиться одна з найбільших в Німеччині казарм сухопутних сил бундесверу, 4 тис. – військовослужбовці.

Остаточне рішення про те, які саме місця дислокації військових частин бундесверу піддадуть ліквідації, а які – масовим скороченням, буде оголошено в жовтні 2011 року [1].

Рекомендації комісії стали складовою частиною плану реформи ЗС ФРН, який в грудні 2010 року затверджено урядом країни. До цього в листопаді 2010 року проект плану був ретельно розглянутий і схвалений на з'їздах правлячих в країні спілок – Християнсько-демократичної і Християнсько-соціальної.

У дану концепцію прекрасно вписується запропонована Гуттенбергом реформа бундесверу. Найбільші скорочення мають відбутися в сухопутних військах. Їх передбачають скоротити майже удвічі. Якщо буде так, то там залишаться 54 500 піхотинців, один артилерійський батальйон, один повітрянодесантний полк і три танкові батальйони з 44 бойовими машинами «Леопард-2» в кожному.

Таким чином, після її здійснення німецька армія матиме менше тисячі (не виключено, що близько 500) танків і ледве більше 200 бойових літаків (1990 року у ЗС ФРН налічували 7 тисяч танків і понад тисячу літаків), після чого про статус *«головної ударної сили»* можна остаточно забути [4].

При цьому особовий склад буде цілеспрямовано готуватися до проведення операцій в Азії і Африці в рамках НАТО і ЄС, причому з основною орієнтацією на участь саме в європейській зовнішній і війсьній політиці. Адже зрозуміло, що привести свій політичний статус у відповідність з економічним лідерством Німеччина може тільки в середовищі Євросоюзу, де вона є важливою системоутворюючою силою.

В середу, 18 травня 2011 року Томас де Мезьєр, нинішній міністр оборони, представив спочатку уряду, потім армійському керівництву і лише після цього пресі **основні коректування**, які він має намір внести до реформи бундесверу.

За планом де Мезьєра, реформа Бундесверу триватиме від 6 до 8 років. Чисельність бундесверу буде скорочена до 170 тисяч кадрових військових і контрактників. Число добровольців, з урахуванням імовірного небажання молодих людей йти в армію, понижено з 15 до базових 5 тисяч (при цьому, якщо ті, що бажають, все-таки знайдуться, то чисельність добровольців знову може бути доведена до 15 тисяч).

Число військовослужбовців, які готові відправитися за кордон для участі в збройних місіях, навпаки, було вирішено збільшити з 7 000 до 10 000. При цьому бундесвер повинен бути готовий при необхідності брати участь одразу в двох великих операціях (численністю від 30 до 50 тис. осіб) або в шістьох невеликих кампаніях (по 10 тис. військовослужбовців). Число цивільних службовців бундесверу скоротиться з 76 до 55 тисяч. Чисельність міністерства оборони, яку Гуттенберг планував зменшити вдвічі, буде скорочено тільки на третину – з 3 500 до 2 000 осіб.

Залишається досі невідомою доля військових об'єктів на території Німеччини, багато з яких доведеться закрити в результаті скорочення чисельності збройних сил [2].

Але якщо з планованим скороченням чисельності в армії, схоже, вже змирилися, то суперечки з приводу принципу її комплектування як і раніше продовжуються. Адже у ФРН все ще існує загальна військова повинність, хоча більшість експертів вважає її пережитком минулого.

**Призовна система** сьогодні залишається лише в п'яти країнах – членах НАТО з 28-ми: окрім Німеччини – в Греції, Норвегії, Туреччині і Естонії, при цьому в кожній країні свої причини для збереження такої системи.

Нагадаємо, що **обов'язкову військову повинність** введено у ФРН 1 квітня 1957 року. При цьому наголошувалося, що солдати – це ті ж громадяни, але у військовій формі. На призов покладали найважливішу функцію із забезпечення зв'язку між суспільством і збройними силами.

При канцлерові Конраду Аденауеру ФРН прийняла нову Конституцію, в якій закріпили заборону на використання німецької армії за межами країни. І впродовж перших 40 років цього правила дотримувалися. Але 1995 року його було порушено. Німецькі ВПС у складі сил НАТО брали участь в операції проти боснійських сербів, зробивши 59 літако-вильотів. Потім – операція в Косово 1999 року. За два роки – участь в афганській кампанії плюс миротворчі операції на Близькому Сході і в Африці. У теперішніх умовах де Мезьєр стверджує, що

Німеччині треба брати участь у військових місіях навіть в разі, якщо її національних інтересів взагалі не торкнулися [8].

Сьогодні в бойових і миротворчих діях за межами країни беруть участь понад 8 тис. військовослужбовців ФРН. Найбільше угруповання бундесверу знаходиться в Афганістані – 4 520 осіб. Балканське, в Косово, налічує 2 450 осіб. Третє, чисельністю 420 осіб, діє в районі Африканського Рогу проти піратів Сомалі. До решти операцій – в Середземному морі, Лівані, Грузії, Судані і Чад – притягнуто 711 військовослужбовців бундесверу [4].

Слід нагадати, що тенденція до скорочення загального військового обов'язку спостерігається в Німеччині вже протягом тривалого часу. Навесні 2010 року урядом ФРН було прийнято рішення щодо чергового (з дев'яти до шести місяців) скорочення терміну служби в бундесвері для призовників [1].

Протягом трьох (а з осені – лише двох) місяців призовники проходять курс молодого бійця бундесверу: вчать стріляти з рушниці, автомата і пістолета, читати карту, ходити по азимуту, перев'язувати рани і здійснювати марш-кидки з повною викладкою.

На думку більшості експертів, це дуже короткий термін, щоб дійсно засвоїти військову спеціальність. Декілька місяців, що залишилися, юнаки власне служать – або, скоріше, просто відбувають свій час у казармі. До серйозних справ призовників взагалі не притягують. В закордонні місії бундесверу (наприклад, в Афганістані) відправляють тільки професіоналів.

Подібне скорочення терміну служби в бундесвері деякі в Німеччині назвали компромісом між німецькими консерваторами, тоді ще не готовими відмовитися від загального військового обов'язку, і лібералами, які виступали за перехід до професійної армії.

Члени федерального представництва німецьких земель – бундесрату – 15 квітня 2011 року погодили запропонований урядом закон щодо призупинення обов'язкової військової повинності в Німеччині, повідомляє Deutschland Funk. Раніше законопроект підтримали депутати німецького парламенту – бундестагу.

Схвалення бундесратом стало останнім етапом на дорозі втілення в життя наймасштабнішої за весь післявоєнний час реформи німецьких збройних сил. Відповідно до ухваленого закону, з 1 липня цього року військовий призов припиняється на невизначений термін.

Таким чином, в Конституції ФРН збереглася стаття 12А, яка передбачає призов німецьких юнаків, що досягли 18 років, на строкову службу в армію, прикордонну охорону або підрозділи цивільної оборони. Канцлер Ангела Меркель заявила про те, що подібне рішення обумовлено вірогідністю можливого виникнення в майбутньому реальних загроз національній безпеці Німеччини і її суверенітету [12].

Новий підхід до комплектування армії на добровільній основі і її істотне скорочення є головними напрямками військової реформи німецьких ЗС, яку планує реалізувати уряд Ангели Меркель.

На думку фахівців, ФРН «*потрібна професійна армія, здатна пригнічувати повстання, яку можна направити куди завгодно*» [2].

Крім того, фінансова криза, в якій сьогодні знаходяться країни Європейського Союзу, поставила на порядок денний питання про необхідність **скорочення військових витрат** країн, які входять до нього. Цього ж від них вимагає і керівництво ЄС.

Керівництво НАТО також наполягає, що «*витрати на оборону повинні бути достатніми і розумними*». Про це генеральний секретар альянсу Андерс Фог Расмуссен заявив на зустрічі міністрів оборони держав-членів НАТО (червень, 2010), де обговорювали безпрецедентні заходи економії воєнних бюджетів [7].

У штаб-квартирі НАТО вважають, що для підтримання обороноздатності державам слід витратити 2 % свого ВВП. Для Німеччини це означало б витрати в 50 млрд євро. Міністр фінансів Німеччини Вольфганг Шойбле (Wolfgang Schauble) має намір до 2014 року скоротити оборонні видатки до 24 млрд євро в рік, хоча вже теперішній показник – 31 млрд євро, або 1,3% ВВП – є одним з гірших серед країн-учасниць альянсу [8].

Свої військові бюджети, чисельність військ і ОВТ вже скорочують або планують провести відповідні заходи *Великобританія, Іспанія, Греція, Франція*, а також інші члени Союзу [6].

Проте «фактично», за словами Гуттенберга, віднині основну частину армії складатимуть лише професійні військові.

Насправді в теперішній час в німецькій армії справжніх призовників практично вже й не залишилось. 20 років тому на строкову військову службу призивали понад 200 тис. громадян ФРН. А 2010 року їх число становило всього лише 32 тис. осіб, тобто майже 13 % від загальної чисельності військ. Причому приблизно 40 % з них вибрали альтернативну службу. Тому прийнятий закон лише юридично оформляє ситуацію, яка фактично склалася, з особовим складом у ЗС Німеччини.

Нові юридичні норми, які регламентують зміни підходу до набору військовослужбовців, вступають в силу з 1 липня цього року. Термін служби для добровольців встановлено від 12 до 23 місяців. Причому термін перебування у військах вони *мають право визначати самі*. Перші півроку вважатимуть випробувальним терміном для новобранців. Їх щомісячне грошове утримання буде в межах від 800 до 1 100 євро [2].

У квітні 2022 р. МО заплановано набрати трохи більше 3 тис. військовослужбовців. Однак таких виявилось всього лише 306 осіб. Відповідно до плану реформи, яку проводять, у війська щороку повинно прибувати 15 тис. новобранців, які служитимуть встановлені терміни [10].

Спеціалісти МО оголосили, що в теперішній час у Німеччині у молоді, яка завжди позитивно відносилась до служби за призовом, інтерес до військової служби суттєво знизився. На думку військових експертів нестача добровольців загрожує ефективній реалізації заходів щодо реформування німецької армії.

Особливу увагу у скороченні армії ФРН буде звернено на виконання військовослужбовцями різних підрозділів своїх завдань у зарубіжних

відрядженнях. Вже після 6 місяців служби добровольці можуть бути відряджені до складу військових контингентів у гарячі точки для виконання зобов'язань Німеччини перед своїми союзниками і друзями.

У тому випадку, якщо служба у військах суперечила релігійним поглядам призовників, вони мали право проходити альтернативну службу. Прийнятим законом з 1 липня відміняється і це правило. На зміну альтернативщикам теж повинні прийти добровольці. Керівництво бундесверу планує щорічно набирати для проходження альтернативної служби до 35 тис. спеціалістів у визначених межах, не обмежуючи їхню стать і вік.

Розміри зарплат для громадян Німеччини, які знаходяться на такій службі, визначатимуть за домовленістю з роботодавцем. Для таких осіб уряд ФРН визначив максимальну ставку в 324 євро в місяць для регіонів, які входили в колишню Західну Німеччину і в 273 євро для колишніх східних територій. Для добровольців віком до 27 років тривалість робочого тижня становитиме близько 40 годин. Для людей більш старшого віку відлік цієї норми починатимуть з 20 годин. Окрім традиційних форм проходження альтернативної служби, тобто догляду за хворими і похилими людьми, спеціалісти, які обрали цей вид діяльності замість служби у військах, працюватимуть у спортивних і культурних закладах, а також в структурах, що забезпечують інтеграцію мігрантів. Їх також можуть використовувати на суспільно-корисних роботах [2].

Тим не менш структурна реформа бундесверу починає набувати конкретних форм. Керівник військового відомства Німеччини Томас де Мезьєр (Thomas de Maiziere) 21 вересня представив комісії бундестагу з питань оборони детальні плани скорочення збройних сил, повідомляє агентство DAPD. В майбутньому чисельність бундесверу не перевищуватиме 185 тисяч військовослужбовців. За даними, навесні цього року їх нараховували 220 тисяч.

Найбільше скорочення торкнеться сухопутних військ – їхня чисельність зменшиться майже удвічі і становитиме 57 570 осіб. Військово-повітряні сили до кінця 2015 року налічуватимуть 22 550 осіб, військово-морський флот – 13 050. Чисельність санітарних служб становитиме 14 620, допоміжних сил – 36 750. Ще 30 460 солдатів або навчатимуть у центрах підготовки, або задіюватимуть у центрах інформаційної технології, експлуатаційних службах, структурах озброєння і бойової техніки і інших [11].

Аналітики бундесверу, що готували пропозиції з проведення військової реформи, стверджують, що нова армія ФРН стане не лише сучаснішою, але і значно підвищиться її бойова потужність, а її солдати і офіцери будуть здатні забезпечувати ефективно вирішення всього комплексу завдань із забезпечення національної безпеки Німеччини, включаючи боротьбу з тероризмом і ліквідацію асиметричних загроз з боку вірогідних противників.

Зараз Федеративна Республіка Німеччини – держава з найпотужнішою економікою в Старому Світі, економічний і політичний «локомотив» ЄС. А бундесвер до цього дня прийнято було вважати «головною ударною силою НАТО в Європі».

Але останнім часом стає абсолютно зрозуміло, що жодної «головної ударної сили» бундесвер собою вже представляти не буде.

По-перше, він дуже зменшиться в кількісному відношенні, його теперішнього потенціалу абсолютно недостатньо не лише для нападу на кого-небудь, але навіть, мабуть, і для оборони.

По-друге, тривалість призовної служби у ФРН тепер дорівнює шести місяцям, проте більше половини рекрутів все одно вважає за краще її альтернативну цивільну.

По-третє, конституція країни забороняє бундесверу брати участь в місіях за межами НАТО за винятком миротворчих операцій. Причому в цьому випадку німецькі військові зобов'язані в першу чергу керуватися нормами «гуманітарного міжнародного права».

«Моментом істини» для теперішньої німецької армії стала афганська кампанія. ФРН посідає третє місце після Сполучених Штатів і Великобританії за чисельністю направлених до Афганістану солдатів і офіцерів, проте німці демонструють там украй низьку боєздатність. Воювати вони не мають ні права, ні бажання. Після відомого інциденту в Кундузі рік тому, бундестаг видав своїм військовим абсолютно чудову інструкцію: *«Застосування сили, яке може спричинити смерть, заборонене, за винятком випадків, коли йдеться про напади або безпосередню загрозу нападу»*.

Більше того, афганську ситуацію в Німеччині офіційно заборонено називати війною, адже бундесвер не має права брати участь у війні. За Афганістан німецьке керівництво б'ють з двох сторін: англосакси – за фактичний саботаж загальних військових зусиль, а значна частина власного населення – за участь в афганській операції навіть у теперішній формі. Ліві і «зелені» вимагають негайного виведення військ, до такого ж рішення починає схилитися і СДПГ [5].

Початок виведення німецьких військ з Афганістану запланований на другу половину 2011 року, коли в секторі їхньої відповідальності (Північне регіональне командування – (Regional Command North ISAF, RCN) поступово й успішно станеться процес передачі влади підготовленим місцевим силам безпеки.

Дату остаточного виведення сил коаліції – 2014 рік – запропонували німці. Такий ранній термін прийнятий завдяки наполегливості в переговорах з союзниками німецького міністра закордонних справ Гідо Вестервелле.

Ціна цієї місії для німців весь час зростає, одночасно зростає і стурбованість в суспільстві. У Німецькому інституті економічних досліджень (The German Institute for Economic Research) нещодавно підрахували, що сумарна вартість для Німеччини афганської місії, включаючи період до кінця 2011 року, досягне 33 млрд євро, а щорічний приріст вартості місії буде не менше 3 млрд євро з бюджету Німеччини.

За втратами (на даному етапі сили ISAF втратили 2 616 військовослужбовців за всю другу афганську війну 2001–2011 років) Німеччина має позитивно порівняльні переваги – загинуло всього 53 особи, середній вік 30 років (що



становить лише 2% від всіх втрат коаліції, це 5-те місце серед країн-союзників) [3].

Якщо 2002 року тверда відмова від вторгнення в Ірак забезпечила канцлеру перемогу на загальнонімецьких виборах, то навесні 2011 року партії правлячої коаліції, які відповідають за голосування по Лівії, програли низку земельних виборів. Сьогодні значна частина населення сприймає військову активність Німеччини за кордоном як належне. Про це свідчать не лише результати опитування громадської думки (кількість прихильників і противників участі Німеччини в лівійській операції НАТО приблизно однакова), але й порівняно успішне вербування добровольців: з початку поточного року 9,4 тисячі молодих осіб заявили про бажання стати добровольцями, серед них 5 тисяч раніше не служили в армії [7].

Таким чином, військова реформа в Німеччині стане черговим підтвердженням двох тенденцій: розмивання як військової, так і політичної складової НАТО (мінімізація бундесверу остаточно перетворює Об'єднані збройні сили альянсу на фікцію) і становлення Євросоюзу як єдиної конфедеративної держави зі всіма атрибутами, включаючи збройні сили.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Ахмадуллин В.* Лучше меньше, да лучше – или «новый облик» по-немецки // Независимое военное обозрение. – 2011-01-14.
2. *Иванов В.* Бундесвер становится добровольческим // Независимое военное обозрение. – 2011-05-13.
3. *Колесниченко О.* Берлин платит по афганским счетам // Независимое военное обозрение. – 2011-08-05.
4. *Роцупкин В.* Бундесвер: поиск ответов на вызовы эпохи // Независимое военное обозрение. – 2010-09-17.
5. *Храмчишин А.* Не тот нынче бундесвер? // Военно-промышленный курьер. – 2010. – № 35 (08.09.10 – 14.09.10).
6. <http://topwar.ru/3037-voennaya-reforma-v-frg.html>
7. <http://www.fondsk.ru/news/2011/06/18/kuda-vedet-reforma-bundesvera.html>
8. <http://topwar.ru/5447-vooruzhennyye-sily-germanii-bundesver-samaya-neeffectivnaya-armiya-v-nato.html>
9. <http://www.germania-online.ru/politika/politika-detal/datum/2011/05/24/tomas-de-mezer-zadumal-voennyi-perevorot.html>
10. <http://www.lenta.ru/articles/2011/05/18/maiziere/>
11. <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,15404254,00.html>
12. [http://lb.ua/news/2011/07/03/104203\\_Germaniya\\_otkazalas\\_ot\\_obyazatel.html](http://lb.ua/news/2011/07/03/104203_Germaniya_otkazalas_ot_obyazatel.html)

*Стаття надійшла до редколегії 25.10.2011*

*Прийнята до друку 05.12.2011*

**BUNDESWEHR MILITARY REFORM****Aleksandr Fedenko**

*Army Academy named after hetman Petro Sahajdachnyj,  
Gvardijska St., 32, Lviv, Ukraine, 79012, tel. (032)258-44-13*

The article highlights the process of reforming the Armed Forces of Federal Republic of Germany, opinions on the rejection of universal conscription, the problem of the Armed Forces employment in the current and future military conflicts.

*Key words:* Armed Forces, military reform, military duty, reduction of armaments, military expenditure.

**ВОЕННАЯ РЕФОРМА БУНДЕСВЕРА****Александр Феденко**

*Академия сухопутных войск имени гетмана Петра Сагайдачного  
ул. Гвардейская, 32, г. Львов, Украина, 79012, тел. (032) 258-44-13*

Рассмотрены вопросы, характеризующие процесс реформирования ВС ФРГ, взгляды на отказ от всеобщей воинской обязанности, задачи по использованию вооруженных сил в современных и будущих военных конфликтах.

*Ключевые слова:* вооруженные силы, военные реформы, воинская обязанность, сокращение вооружений, военные расходы.